

Det gamle chatol

Af Aksel Kirk, Snedsted

I 1989 havde jeg en artikel i Årbogen, hvori chatollet også var nævnt foruden enkelte andre notater, som også skal med for at få helheden i denne artikel til at passe.

Chatollet har haft en lidt omflakkende tilværelse de sidste mange år. Hvis klappen i den kunne tale, kunne den fortælle både gribende og tragiske beretninger fra gamle dage. Jeg husker som dreng, at den stod i mit hjem i Heltborg. En ejendom hvor min slægt har boet i ca. 250 år.

Hvor gammel den er, har kun min bedstefar kunnet fortælle. Han var født i 1836 og blev som ung udlært som smed, aftjente sin værnepligt i Kiel, deltog i krigen 1864, hvorfra han vendte hjem ca. 20. august samme år. Kort efter hjemkomsten nedsatte han sig som smed i en gammel landsbysmedje i Heltborg. Den lå et centralt sted ca. 300 meter fra hans hjem, op mod vejen til kirken og ikke langt fra denne.

Bedstefar førte dagbog i 40 år. Han begyndte påskedag den 1. april 1866 og de sidste 25 år af sit liv førte han også regnskabsbog. Af dagbogen kan jeg se, at han har boet hjemme det første årstid. Han skrev i dagbogen den 23. april 1866: I dag fik jeg min seng anbragt i kammeret, og en tid efter skrev han en søndag formiddag: I formiddags hjalp min nabo mig med at få mit chatol anbragt i kammeret. Han havde derforuden en stol, samt en lille kakkelovn til at lave mad over og give varme i kammeret om vinteren. Her boede han som ungkarl i 13 år. Klappen i chatollet var hans skrivebord. Her har han siddet hver aften og skrevet sin dagsgerning uden at forsømme en gang i de 40 år, og da han

satte klokkeslæt på en stor del af sin gerning, kan jeg se, at han startede om morgenen kl. 4, om sommeren tit før, og det var mange gange sent, før han kunne sætte sig til klappen og ved lyset fra en tælleprås nedskrive, hvad der var sket den dag. Det var ikke kun sin daglige gerning, han skrev om, men også hvad der skete kulturelt, og hvis der var noget specielt ved vejret, blev det også noteret.

Lige øst for smedjen, tværs over marken lå en gård, ejeren hed Niels Lings. Han og bedstefar var gamle krigskammerater og gode venner, og han var en af bedstefars kunder i smedjen, så der kom han tit og skoede heste m. m. Efter nogle år fik Niels Lings en ny tjenestepige fra Skårup ved Vestervig. Hun hed Ane Kirstine og var født 1849. Bedstefar som stadig ofte kom hos sin gode ven, har måske begyndt at se lidt venligt til den dygtige unge pige, og det har sikkert været gengældt. Senere er hun måske ofte om aftenen efter endt dagsgerning gået over marken til smedjen. I det ikke just komfortable rum har de ved klappen hygget sig over en kop kaffe. Det endte med, at de, efter at hun havde været tjenestepige i 6 år hos Niels Lings, blev gift den 5. februar 1878. Brylluppet blev fejret i smedjen.

Der var langt til bedstemors hjem, og hendes forældre boede i et lille hus, hvor der holdtes en ko. Stuehuset i mit barndomshjem var vist heller ikke ret stort. Bedstefar byggede et nyt i 1886.

Her i smedjen har der nok været plads til 25 gæster. Han skrev, de havde en kogepige. Gildemaden er sikkert blevet tilberedt over kakkelovnen samt over essen i smedjen. Jeg har ofte tænkt over, om det var en tilfældighed, at de valgte 5. februar til bryllupsdag. Jeg tror det ikke. Da krigen brød ud i 1864, lå det meste af den danske hær ved vort århundredgamle fæstning mod syd "Dannevirke", men ledelsen var klar over, at fæstningen ikke kunne holdes. Fjenden var stærkt i overtal og var forsynet med nye bagladegeværer.

Om natten den 5. februar fik hæren ordre til at bryde op fra Dannevirke og drage mod Dybbøl. Det var i nattens mulm og mørke med 11 - 12 graders frost og snestorm, og de var uden madforsyning af nogen art. Flere soldater frøs ihjel på denne frygtelige marchtur, der er beskrevet som det værste, en hær nogen sinde er

Thisted Amtsavis 6. 2. 1903

Sølvbryllup. I Gaar fejrede Sognefoged Jens Kirk og Hustru deres Sølvbryllup i deres Hjem i Heltborg. Der var mødt saa mange af Familje og Venner, som Lokalerne kunde rumme, og man fik en Følelse af, at det var for Sølvbrudeparret en Mindedag, som aldrig glemmes. At Familien staaer i særlig godt Forhold til deres mange Venner, viste de mange Gaver og smukke Ord, som blev dem til Del. Ved Bordet talte Pastor Jørgensen, Visby, i smukke og stemningsfulde Ord for Brudeparret, og deri mindedes ogsaa det sørgelige Tilbagegaaende Dato 1864 i Sønderjylland, hvori Jens Kirk med flere tilstedeværende Kammerater deltog. Højtideligheden sluttede først sent paa Aftenen, og Deltagerne var alle enige om at have fejret en særdeles vellykket Sølvbryllupsfest.

Her er en avisomtale af deres sølvbryllup i 1903. Det blev fejret med gode venner som en mindedag, der aldrig ville blive glemt. Vi kan se fra præstens tale, at det også var en mindedag om samme frygtelige dato i 1864.

den situation, at de ikke kunne skrive, og når de så skulle have sendt et brev til en søn eller datter kom de til bedstefar, hvor de ved klappen sad og dikterede, hvad de havde på hjerte, og som han derefter prentede ned.

De fleste husker sikkert tilbage til 100 års dagen i 1993 for den frygtelige drukneulykke ved Harboøre. Da det var sket, satte bedstefar sig til chatollet og skrev.

Næste og sidste gang chatollet skal holde flyttedag bliver det tilbage til Heltborg på museet. Jeg skrev, hvis chatollet kunne tale kunne det fortælle meget, og det kan det i overført betydning. Alt, hvad jeg har nedskrevet, aftryk af dagbøger m.m., som jeg mener, kommende slægter kan have interesse af, findes i en af skufferne. Her er et billede af det gamle chatol. Lågen i midten fører ned til det hemmelige rum. Det ældste årstal, jeg kender på det, er da bedstefar skrev 1866: Min nabo hjalp mig at flytte mit chatol ind i kammeret i smedjen. Jeg mener det er en del ældre, skulle en læser vide, hvornår denne type blev lavet, vil jeg være taknemmelig for oplysningen. Mit telefonnummer er 97 93 43 23.

Kilde: Sydthy Årbog 1998, side 53-56.

Chatollet som det ser ud i dag.